

Vest

Uvod – problematizacija razumevanja vesti

O vprašanju vesti se danes razpravlja v povezavi s pojmi kot os svoboda, norme, avtonomija, heteronomija, saamodoločitev in odločanje od zunaj - s strani avtoritete - heteronomija. Vest se tako predstavlja kot barikada svobode pred nasiljem avtoritete. Pri tem se postavljata dva katoliška modela razumevanja vesti kot med seboj nezdržljiva. Eni, ki zagovarjajo, da je krščansko življenje potrebno razvijati z vidika svobode. To je moderno gledanje. Drugo, ki je predkoncilsko, pravi, da je krščansko življenje podvrženo avtoriteti, katera normira najbolj intimno področje človekovega bivanja in na ta način skuša ohraniti svojo nadvlado nad ljudmi. Tako se morala vesti in morala avtoritete predstavljata kot dva nasprotna modela. Poudarek na svobodi vesti, tudi v primeru, ko gre za crkveno učiteljstvo skuša vest predstavljati kot zadnjo instanco, ki je takorekoč nezmotljiva. Da je potrebno slediti jasnemu spoznanju v vesti, ni nobenega dvoma. Ali pa je sodba vesti res vedno nezmotljiva to pa je seveda drugo vprašanje. Če bi temu bilo tako potem seveda lahko rečemo, da ni nobene resnice izven človekove vesti. V tem primeru so tudi Hitler, Stalin in drugi z njima primerljivi ravnali v skladu z resnico. Kakšne je pri tem človekova svoboda pa nam ni potrebno posebej argumentirati. Če izven subjekta in njegovih odločitev ni nič, potem je vest izraz družbenih razmer na katera se lahko sklicuje vsak posameznik. Samovolja posameznika in družbene razmere postanejo edino merilo vesti.

Zmotna vest naj bi tako človeka obvarovala pred izzivi resnice in ga na ta način »reševala« pred resnico. Vest tako ni okno, ki bi posamezniku odprlo pogled na skupnost in na resnico, na kateri temeljimo in iz nje izhajamo. Takšna vest nebi omogočala odgovornosti, ki bi izhajala iz skupnega spoznanja. Vest postane varnostni plašč subjekta pred resničnostjo. Ta ideja vesti predpostavlja liberalistični pogled na človeka. Vest je instanca, ki pomeni samooprostitev od resnice. Je opravičilo za subjektivnost, ki se ne želi postaviti pod

drobnogled, s tema pa razlog za konformizem, ki naj bi med različnimi subjekti omogočil sobivanje.

Zavezanost k iskanju resnice, kakor dvom o lastni povprečnosti odpadeta. Dovolj je lastno prepričanje in prilagoditev drugemu.

V primeru vseh diktatorjev tega sveta bi seveda to pomenilo, da to kar so počeli so počeli iz prepričanja po vesti, zato so njihova dejanja bila subjektivno moralna in to seveda pomeni dalje, če so delali iz prepričanja, da bodo tudi po svojem prepričanju sojeni oz. odrešeni. Ali je pojem vesti, ki vodi do takšnih posledic, sprejemljiv?

Trdno prepričanje posameznika in iz tega izhajajoča dejanja ga ne morejo opravičiti. Psiholog Gorres meni, da čut krivde, sposobnost, da krivdo spoznamo, spada k bistvu človekovega duhovnega sveta. Čut krivde, ki prebudi napačni mir vesti in ki sproži opomin vesti zoper človekovo samozadostnost, je za človeka tako potreben, kot telesna bolečina, ki je signal za motnje v normalnih življenjskih funkcijah. Kdor ni več v stanju spregledati krivde, je duhovno bolan. Je živo truplo, karakterni maska. Občutkov krivde nimajo monstumi. Morda jih ni imel Hitler, Stalin in tisti ki so ali še pobijajo nedolžne. Vsi ljudje potrebujemo občutek krivde.

To je vprašanje pravičnega farizeja in grešnega cestnarja (Lk 18,9-14). Bog pri pravičnih ne more delovati, ker so samozadostni, ker ne potrebujejo odrešenja in usmiljenja. Zato Bog lažje deluje pri grešnikih, s tem pa ni rečeno, da njihova dejanja niso grešna. O tem beremo tudi pri apostolu Pavlu, v Rim 2,1-16.

Človek je sposoben božjo resnico spoznavati iz stvarstva na podlagi svoje ustvarjenosti, če tega ne vidi, je kriv. Ne hoteti videti, to je krivda. Da se alarmna lučka ne prižge, pomeni da nočemo videti, da smo se obrnili proč od tega kar ne želimo videti.

Prvi zaključek. Ni sprejemljivo prepričanje, da je vest mogoče izenačiti z samozavestjo jaza. Vest ni mogoče enačiti s človekovo samogotovostjo o samem sebi in svojem moralnem delovanju. Ta zavest, to prepričanje je posledica splošnega družbenega okolja in v njem razširjenega mnenja. Kaže na pomanjkanje samokritičnosti in na pomanjkanje prisluškovanja svojemu osebnostnemu dnu. Takšno družbeno klimo poznamo v postkomunističnih deželah, kjer budni in

pozorni duhovi opozarjajo, na neverjetno duhovno osiromašenost, ki je nastopila po desetletjih napačne vzgoje.

Moskovski patriarh je ob začetku svojega nastopa, leta 1990 dejal: »sposobnost človeka, da bi se sprejel v vsej svoji stvarnosti, se je v sistemu laži bistveno zameglila. Družbo moramo pripeljati nazaj k večnim moralnim vrednotam. To pomeni ponovno prebuditi skoraj izbrisan posluš za Boga v človekovem srcu. Zmota zmotne vesti, je v prvi fazi udobna in ugodna, po tem pa otopela vest lahko postane smrtno nevarna«.

Redukcija človeka na njegovo subjektivnost ne osvobajata, ampak zaslužnjuje. Naredi nas popolnoma odvisne od prevladujočega mnenja in nivo tega mnenja tudi iz dneva v dan znižuje. Vest je degradirana na raven mehanizma za opravičevanje človekovih dejanj, med tem ko je njena resnična vloga v prozornosti človeka pred Bogom in tako predstavlja resnično veličino človeka.

Dva merili sta pomembni za razumevanje vesti pri kardinalu Newmanu: 1. vest ne sovпада s človekovimi željami in z njegovim okusom; 2. vest ne sovпада s tem, kar je družbeno udobneje, s soglasjem skupine, z zahtevami politične ali socialne moči.

Tako smo zadeli ob kritično točko novega veka, ki je pojem resnica zamenjal s pojmom razvoj. Če pa ni nobene smeri, potem je vsak razvoj lahko tako napredek kakor nazadovanje, morda to ugotovimo takrat, ko je že prepozno. Einsteinova relativnostna teorija zadeva fizični svet, a je postala merilo tudi za duhovnega. Relativnostna teorija namreč pravi, da znotraj celote sveta ni nobene gotove in oprijemljive točke. Mi smo tisti, ki se odločimo za določen vidik in iz njega izpeljemo sistem za razlaganje celote, vendar bi ta vidik lahko bil tudi drugačen. Resnica kot taka, absolutno kot oporna točka mišljenja, vse to danes ni več razvidno. Zato duhovno gledano ni nobenega zgoraj in nobenega spodaj več. Nobene smeri ni več v svetu brez meril. Smer določamo sami, končno v skladu z interesi in s koristjo.

Današnja situacija je podobna sporu med Sokratom in Sofisti, kjer je šlo za dve temeljni odločitvi: ali zaupati človekovi sposobnosti, da je sposoben najti resnico, ali pa zagovarjati nazor v skladu s katerim si je človek sposoben sam dajati zakone. Sokrat je s svojim načinom

razmišljanja dejansko pripravil prostor krščanskemu Logosu, pri katerem gre za svobodo in osvoboditev po resnici in za resnico.

Resignacija nad človekovo sposobnostjo, da odkrije resnico vodi v zadnji instanci do zgolj formalistične uporabe besed. Če ni vsebine potem so tudi sodbe čisti formalizem, kakor je bilo v Sokratovem primeru. Pripadnost formalni shemi zadošča, da se ni potrebno soočati z vsebino. To se kaže danes tudi v umetnosti, kjer se vsebina zdi nepomembna. Umetnost lahko osvetljuje Boga ali hudiča, edino merilo je njena formalna pravilnost.

Tu pa se dejansko nahajamo v središču našega problema. Kjer vsebina nima nobenega pomena več, kjer je zavladata čista prakseologija - pragmatičnost, postane najvišji kriterij to, kar človek lahko stori, oz. je zmožen storiti in ne to, kar sme. To pa hkrati pomeni, da je moč - oblast postala najvišja kategorija, pa naj si bo revolucionarna ali pa reakcionarna. Natanko to pa je perverzna oblika človekovega pollaščenja božanskosti, o kateri govori izvorni greh. Pod čiste moči, pot obvladovanja stvari, pot, ki se drži pravila, to kar zmorem tudi smem, je tista, ki so jo izbrali Judje v puščavi, ko so si vlili zlato tele. To ni pot bogopodobnosti. Človek pa se od vseh drugih živih bitij še posebej razlikuje in odlikuje po tem, da ne sprašuje samo o tem, kaj lahko stori, ampak kaj sme in kaj ne sme storiti, in da se odpre smislu resnice in njenemu nagovoru. To je bil zadnji namen Sokratovega prizadevanja in je tudi bistvo namen vsakega mučenca. Tako Sokrat kot mučenci so pričeli človekove sposobnosti, da spozna resnico, ki je meja vsake moči in orožje za obrambo človekove bogopodobnosti. Prav zaradi tega so mučenci velika znamenja vesti, tiste sposobnosti, ki je človeku bila podarjena, da se zaveda veličine tega kar naj bi storil. Kar dolžan je storiti in se samo veličine tega, kar je sposoben storiti. Šele v tej perspektivi je možen resničen napredek in razvoj.

1. Vest pri Egipčanih, Grkih in v Sv. pismu

Vprašanje vesti in uporaba tega pojma se ni pojavilo najprej v svetem pismu. O vesti nam govorita dva vira, to je egiptovski in grški. V

Egiptu je bila že zelo zgodaj prisotna misel, da človek v svoji notranjosti doživlja instanco- pristojno mesto, ki natanko kontrolira njegovo delovanje in njegovo opuščanje. Ki opazuje, opozarja, obsoja in obžaluje. Seveda se ne govori o vesti, ampak o srcu, ki alarmira, obsoja in opominja. Besedo vest pa srečamo prvič v helenizmu in sicer v pojmu syneidesis. Prvi pisni dokument najdemo pri filozofu Demokritu v 5.stol. pred Kristusom. Na začetku ta pojem pomeni nekakšno nevtralnno vedenje o nečem. Syn-eidenai pomeni videti stvari skupaj, jih razumeti. Vedno bolj pa je pojem dobival moralni kontekst. Pomeni sprejemanje moralnih resničnosti, kar je do danes ostalo povezano s to besedo. Morala je tako za Grke bila stvar vedenja, racionalnosti.

V grškem svetu najdemo tudi opisane pojave vesti. V tragedijah se govori o slabi - hudobni vesti. To posebej Erinyen - ženska z dolgim lasmi, ki morilca tako dolgo preganja, da je njegova krivda oprana. Sokrat v svojem Daimonions pravi: "glas, ki mi vedno ugovarja, če mu prisluhnem, ko želim kaj storiti, priporočal mi še ni nikoli nič". Na začetku imamo torej opraviti z izkušnjo vesti, kot temeljno, čustveno moč. Je nekaj kar se človeku ponuja ali celo vsiljuje, kar ga presega. Vendar to ni vse.

Pri Stojikih vest ni več samo neko doživljanje ampak jo razumejo kot racionalno instanco. Vest ni nič drugega kakor razum v človeku, njegov Logos. Ker pa je ta Logos nekakšna antena Vseobsegajočega razuma - svetovni Logos, ima zato vest božanske attribute. Tako pravi Seneca, da je Deus in nobis.

V svetem pismu pojma vesti ne najdemo. Hebrejske besede za to ni. Pojav kot tak pa je seveda prisoten. Predvsem pojav slabe vesti, ko se človek počuti krivega po določenem dejanju. O tem pričajo zgodbe o Adamu in Evi, Kajnu, Davidu. V teh primerih je govora o srcu, tako kot v egiptovski tradiciji.

Stara zaveza pa pozna tudi dobro vest in vest, ki je predhodnica dejanju. Tako govori o mirni vesti pri Jobu: »moje srce ne obsoja nobenega dne«. In mladi kralj Salamon moli: »daj svojemu služabniku poslušno srce, da bo pravično sodil tvoje ljudstvo in da bo znal razlikovati med dobrim in slabim«.

Pozornost do te vrste problematike v sv. pismu ni ravno prevelika. Od kot ta zadržanost? Ali so bili Grki veliko bolj naprej kar zadeva psihološko poznavanje človeka, njegovo antropologijo. Morda, a odločilno je bilo verjetno nekaj drugega. Izrael je imel posebno izkustvo Boga. Izrael je bil globoko prežet s prepričanjem, da je človek neposredno postavljen pred Boga in da se Bog direktno ukvarja s človekom. Bog je tisti, ki direktno uči in direktno sporoča. On podarja vednost o dobrem in zlem in on je tudi tisti, ki spozna in uvidi vsa človekova dejanja Ps 139. Zanimanje za pojav vesti je zato razumljivo majhno. V stari zavezi ne gre za vedenje, ki je navzoče v človeku, ampak za stalno poslušanje Boga, za poslušnost njemu. Lahko bi rekli, da gre bolj za poslušnost kakor za vest. Salamon moli za poslušno srce, da bi lahko razlikoval med dobrim in zlim. Kar človek nosi v svojem srcu kot spoznanje to prihaja od Boga. Od njega prihaja dobro, čisto nepokvarjeno srce. Da bi srce - vest lahko bila avtonomna, to za staro zavezo ni predstavljivo. V kolikor je govor o stvarnosti vesti, se le ta pojavi kot omejena in relativna resničnost. Relativno pomeni, da je vedno v odnosu do Boga in da v njem najde svoje lastne meje. Kar posebej velja za slabo vest. Tudi pritožba ima svojo mejo v Bogu. Saj nima zadnje besede obtožba v vesti, ampak Jahve, ki je milostljiv in pripravljen na spravo. V celoti gledano je sv. pismo zelo zadržano do pojma vesti in to predvsem iz teoloških razlogov.

Tudi v novi zavezi ni bistvene razlike. Govor na gori, ki predstavlja vrh krščanske etike ne uporablja pojma vesti. Seveda pa je o stvarnosti kot taki govora, kot na primer slaba vest pri Judu in pri Petru. Če pogledamo na Jezusa in na njegovo govorjenje, potem on nikjer ne apelira na nekakšno človekovo vest. Ampak vedno naobrača vse na Božjo besedo in na voljo svojega Očeta v nebesih. Zdi se torej, da Jezus ne računa s tem, da ima človek nekakšen notranji organ, ki je sposoben razlikovati med dobrim in zlim, nekakšen nos za to, kar je moralno pravilno. Takšno zaupanje se zdi, da pri Jezusu ni prisotno. Bolj je prisotno prepričanje o nekakšni ambivalentnosti človekovega srca. Vsaj tako se zdi iz pogovora s farizeji, kjer vidi problem čistosti in nečistosti prav v človekovem srcu Mk 7. Srce je lahko luč in tema hkrati. Jezus je tako bil daleč proč od tega, da bi vest poveličeval. Zanj ni dovolj, da se

mi zanesemo na nekaj kar je v nas, ampak da se v celoti zanesemo na Boga. Vse kar smo, imamo in kar storimo, z vsem se naj obračamo na Boga.

Nekoliko drugačna pa je situacija pri Pavlu. On pravzaprav prvi uporablja pojem vest in zdi se da jo tudi ceni. To kar človeku pove vest to je potrebno upoštevati in spoštovati in sicer tudi takrat, če je le ta na napačnih predpostavkah, kakor v primeru uživanja nečistega mesa. Ker so obstajala različna stališča o darovanju živali bogovom, zato Pavel govori o vesti. Zanj ni problema, bogovom darovano meso se sme jesti. Drugi mislijo da ni tako. In Pavel je mnenja, da je potrebno to upoštevati. Ne sme se jih siliti proti njihovemu prepričanju, kajti v tem primeru bi njihova vest bila umazana in poteptana 1Kor 8. Nečista vest pa pomeni človekov propad pred Bogom. Saj se v vesti odloča, kako človek stoji pred Bogom. To je razlog zakaj bi naj vesti sledili in v tem je tudi njena resnična vrednost, da se v njej odloča svetost in ne-svetost človeka. Tako dobi vest pri Pavlu pomemben in odločilen pomen.

Seveda pa tudi Pavel ne misli, da je vest tisti božanski instinkt v človeku o katerem je kasneje govoril Rousseau. Za Pavla je vest principiuelno gledano vedno ranljiva in omejena. Nima garancije gotovosti. Lahko se moti, zelo moti. Ni sama po sebi na pravi liniji. Pavel točno vidi, da gre za individualno instanco, ki je v posamičnosti lahko zelo različna in ki ni nujno naravnana na objektivno pravilno. Ampak predvsem na subjektivno pravilnost. Vest Pavlu ne pove kaj je dejansko objektivno res, v primeru darovanega mesa, pač pa mu pove nekaj o osebni integriteti ljudi. Ali je nekdo s samim seboj čist ali ne, ali sta njegovo osebno mnenje in delovanje v soglasju z njim ali ne. V stvari sami tako torej tudi tu ni vest zadnje merilo. Človek se zato nanjo ne more brezpogojno zanesti in tudi ne nanjo sklicevati. Svojo mejo najde v božji besedi.

Svoje meje pa vest doživi tudi ob soočenju z bližnjim, ob ljubezni do drugega. Človek se ne more sklicevati na svojo lastno vest, če bi to pomenilo povod za greh bližnjega. Zato pravi Pavel, da potem tudi on ne bo jedel mesa 1Kor 8,13.

Vest tako ni sama po sebi najvišje merilo. Ima pa pomembno vlogo in višjo avtoriteto, kakor smo videli doslej, vendar je podrejena Božji

besedi in ljubezni do bližnjega. To velja za vest kot predhodno instanco. Od Boga nam je položena v srce Rim 2. Ali pomembno mesto Rim 14,23, vse kar ne prihaja iz vere je greh, vse kar ne prihaja iz vesti, iz verujoče vesti je greh. Zaobjetost od vere pa je pomembna tudi kasneje, ko gre za sodbo o vesti. Če imamo mirno vest to pomeni, da smo dobro delovali. Vest sama ne da tega zagotovila, ampak je Bog sam, ki po vesti to sporoča Rim 9,1. Sodba v vesti ne izhaja iz nje same ampak iz božjega zagotovila.

Povzetek

Pomembna svetopisemska stališča lahko tako strnemo:

1. Sv. pismo ni pravi vir niti za besedo niti za idejo o vesti. V kasnejših spisih je govora o njej, kot o organu v človekovi notranjosti, ki je pristojen za delovanje in ravnanje pred Bogom.
2. Presojanje vesti je zelo trezno. Ne srečamo nikakršnega pretiravanja ali navdušenja nad njeno veličino. Tudi ni nobene sledi o njeni pobožanstvenosti, kakor je to pri Stojikih. V sv. pismu ne najdemo niti podobe vesti kot božje besede, niti da nam ona posreduje božjo voljo. Veliko bolj se pojavlja kot predmet njegove milosti. Kot nekaj, kar bo očiščeno, obnovljeno, in dobro vzdrževano. Sama po sebi ne zmore veliko. Ostaja človeška stvarnost, ki je neprestano izpostavljena zmoti in zato potrebuje odrešenje in rešitev. Pomembnejše kot javljanje vesti je beseda in sodba Boga, kakor tudi nagovor in potreba bližnjega. Ta dva sta tista, ki normirata človekovo delovanje in sta večja od vesti. Lahko bi rekli, da sv. pismo razmišlja objektivnejše, teološko in bolj socialno. Ključni pojem biblične etike ni vest, pojem za nekaj subjektivnega, individualnega, kar pripada posamezniku. Osrednji biblični pojmi so: poslušati in pokoravati se Božji besedi. Kakor služiti v ljubezni bližnjemu. Besede, ki vse presegajo človekovo subjektivnosti. Izražajo odnos navzven, preko posameznika.
3. Vendar je glasu vesti potrebno vseeno slediti. Če se oglasi in ne doživi nobene korekture s strani Božje besede, bližnjega in stvari za katero gre, potem ji je potrebno slediti. Za prizadetega je absolutno obvezujoča. Delovanje proti prepričanju v lastni vesti pomeni za človeka nazadovanje

in pogubljanje. To pa zato, ker ima vest vedno opraviti tudi z Bogom. Vest je namreč seizmograf za človekov odnos do Boga. Posameznik je zato končno odvisen od tega, kar mu vest narekuje, osebna vest je zadnja zavezujoča norma zanj, to je merilo po katerem ga bo sodil Bog. Norma proxima moralitatis.

2. Sistematične posledice dveh ravni vesti

2.1. Anamneza

Srednjeveška tradicije je govorila o dveh ravneh vesti, ki jih je potrebno med seboj razlikovati, a hkrati videti v medsebojni povezavi. Scholastika je v svoji najboljši izdaji razlikovala med synderesis (synteresis)¹ in conscientia. Pojem synderesis je prevzet iz stoičnega nauka o mikrokozmosu (syn-eidenai). V bistvu je ostal nejasen in različno pisan ter je zato bolj v breme kot korist pri pojasnjevanju tega bistvenega nivoja človekove vesti. Ratzinger ga zato nadomešča s platonskim pojmom anamneza, ki ni samo jezikovno globlji in filozofsko bolj utemeljen, ampak tudi veliko bolj v skladu z biblično vsebino. S tem pojmom je izraženo natanko to, kar Pavel pravi v Rim, 2,14. "kajti kadar pogani, ki nimajo postave, po naravi izpolnjujejo to, kar velewa postava, so sami sebi postava, čeprav so brez postave".

Podobno formulacijo najdemo pri sv. Baziliju v njegovih pravilih, kjer je rečeno: "Ljubezen do Boga ni utemeljena v zapovedi, ki bi bila izven nas in nam naložena z disciplino, ampak je sestavni del našega razumnega bistva, je njegova sposobnost in nujnost". V duhu Janezove teologije to pomeni, da je ljubezen v tem, da se držimo zapovedi in zato pomeni ljubezen, ki nam je dana s stvarjenjem kot sprejemnik: "sposobnost in pripravljenost za uresničevanje vseh božjih zapovedi, kajti to smo v naprej dobili in nam tako niso od zunaj naložene." Podobno temu pravi Avguštin: "Mi bi ne bili sposobni

¹ Do spremembe iz grške besede syneidesis v latinsko synderesis je prišlo zaradi napake srednjeveškega prepisovalca, ki je prepisoval komentar sv. Hieronima o Ezekijelu. Tako se je dolgo domnevalo da je pojem synderesis uporabljal Hieronim.

presojudati o tem, da je nekaj boljše kakor drugo, če bi ne bila v nas temeljna sposobnost razumevanja dobrega.”

To pa pomeni”da temeljni - prvi nivo vesti - ontološki nivo, obstaja v tem, da v sebi nosimo nekakšen pra spomin in pra izkustvo o tem, kar je dobro in kar je slabo. Da dejansko obstaja v človeku, ki je ustvarjen po božji podobi, notranja osebnostno bistvena naravnost k temu, kar je v skladu z Bogom. Človekova bit od začetka stvarjenja odmeva na Božjo bit in je v nesozvočju s samim seboj takrat, ko temu nasprotuje. Ta anamneza je nekakšen notranji smisel, sposobnost človeka, da se ponovno odkrije, tako, da se nagovorjeni človek in ne skriti človek, tega odmeva v sebi zave in ga prepozna. Človek ve, to je, po čemer teži in hrepeni moje bistvo in tja moram iti.

Na tej anamnezi Stvarnika, ki je identična s temeljem naše eksistence temelji možnost in pravica do našega poslanstva. Evangelij sme in mora biti oznanjan tudi poganom, ki na to čakajo (Iz 42,4). Misjon je upravičen takrat, ko se ljudje ob srečanju z Besedo prepoznajo, ko rečejo, da, to je to, na kar sem čakal. V tem smislu lahko Pavel pravi, da so pogani samemu sebi zakon in ne v smislu novoveškega razumevanja avtonomije z njegovim pretiravanjem subjekta. Ampak v veliko globljem smislu, da namreč meni samemu ne pripada moj lastni jaz. Da je moj lastni jaz kraj najglobljega samopreseganja in da je ta jaz vznemirjen od tega od kod prihajam in kam sem namenjen. Pavel in pred njim Jezus sta imela podobno izkušnjo, da je njuno oznanilo med pogani naletelo na odmev, ki so ga pogani pričakovali. Njuno oznanilo je odgovor na pričakovanje. Prim., Kornelija, Apd 10,34.

Zato tudi papež ne more verujočim vernikom predpisovati zapovedi, zato ker on tako hoče in ima to za koristno. Takšno novoveško voluntaristično pojmovanje avtonomije seveda samo izkrivlja pomen papeža in njegove vloge, njegove avtoritete. Bistvo Petrovega poslanstva je danes postalo nerazumljeno prav zaradi tega, ker mi o avtoriteti razmišljamo samo z vidika njene pojavnosti, z vidika nazora v katerem se gibljemo in smo. Ta nazor pa pravi, da med subjektom in objektom ni nobenega mostu več in zato vse kar ne prihaja iz subjekta dejansko ni resnično, je samo zunanje in od zunaj naloženo. Z vidika antropologije vesti, kakor smo jo skušali utemeljiti pa se stvari kažejo popolnoma

drugače. Namreč naše bistvo, naša bit je potrebna pomoči od zunaj, da bi tako bila in postala sama sebi bližja in resničnejša. Vendar to od zunaj ji ni nekaj tujega in vsiljenega, tudi ne nasprotujočega ampak njej lastnega in dodeljenega. Ima majevtično vlogo. Vesti ne nalaga nekaj tujega, ampak ji prinaša to, kar ji je lastno, njeno lastno odprtost za sprejetost resnice.

2.2 Conscientia

Ob bistvenem vidiku vesti, se sedaj posvetimo še drugemu nivoju vesti, ki ga predstavlja sodba vesti in odločanje v vesti. Verjetno je ta pojem prispeval svoj delež k sodobnemu pojmovanju vesti, ki je zreduciran na sodbo vesti. Tomaž Akvinski se je ukvarjal s to drugo ravni vesti kot conscientia, zato verjetno vest zanj ni bila vest drža – habitus. To pomeni nekakšna stalna človeku lastna in bistvena kvaliteta, ampak dejanje - actus, to kar se izvrši. Tomaž je ontološko raven vesti - anamneze predpostavljala in jo opisuje kot notranje nasprotovanje zlu in notranjo podvrženost dobremu. Temeljno spoznanje vesti se po dejanju uresniči v konkretni situaciji. Tomaž vidi v vesti tri elemente: ponovno spoznanje - recognoscere, pričevanje - testificare in soditi - iudicare. Lahko bi rekli, da gre za prepletanje dveh funkcij, kontrolne in funkcije odločanja. Tomaž je to sprejel v luči aristotelovega modela zaključnega dejanja. Vendar pa jasno poudari specifičnost tega vedenja o dejanjih, katerih končna posledica ne prihaja iz čistega vedenja ali mišljenja. Ali je kaj spoznano ali pa ne, to je odvisno vedno tudi od volje, ki spoznanje sprejme ali pa ga prepreči. Sodba vesti je torej že odvisna od določene moralne prežetosti, ki je potem v nadaljevanju preoblikovana in prečiščena. Na ravni sodbe, tako velja, da nas zavezuje tudi zmotna vest. Nihče ne sme delovati proti svoji vesti, to je jasno iz sholastične tradicije in od Pavla naprej (Rim 14,23). Da nas prepričanje, ki ga imamo v trenutku delovanja zavezuje, to seveda ne pomeni nobene kanonizacije subjekta. Slediti spoznanju, ki ga imamo, ni krivda, ampak smo to dolžni. Lahko pa je krivda, da smo do napačne sodbe prišli in da smo v nasprotju z anamnezo. Krivda leži tako globlje, ne v aktualnem dejanju in sodbi vesti, ampak v zanemarjenosti moje biti, ki me je naredila

gluhega za glas resnice in njenega nagovarjanja v moji notranjosti. Zato ostajata Hitler in Stalin kriva, ne glede na svoje globoko prepričanje. To pa nas mora vznemirjati, da lahko molimo s psalmistom, osvobodi me moje nespoznane krivde (Ps 19).

Uporabljena literatura:

Ratzinger Joseph, *Gewissen und Wahrheit*, Ethos 1993.

Zuccaro Cataldo, *Morale fondamentale*, Bologna 1995.

Bockle Franc, *Grundbegriffe der Moral*, Wien 1977.

Domača literatura o vesti

Šuštar Alojz, *Vzgoja vesti kot stalna naloga kateheze*, BV (1975) 113.

Šuštar A., *Vloga vere, upanja in ljubezni pri krščanski zrelosti*, BV (1977) 286;

Šuštar A., *Odnos med moralnim zakonom in vestjo*, BV (1973) 185;

Šuštar A., *Kako prav živeti?*, Ljubljana 1988 (Knjižice št. 97).